

hias avisa

sammen om et bedre miljø

Rødt lys for Heggvin deponi

se side 4

Kildesorteringens far
side 3

Miljøhotell
side 6

Restavfall
side 7

Innsyn

- avfallsmengde
- avfallsløsninger som nytter
- konkurransen

LEDER

Fra avfall til råvare

Ernst Øygarden, administrerende direktør

I løpet av de siste 20 årene har vi både hatt en positiv og en negativ utvikling på avfalls-siden. Den positive er at vi valgte en avfalls-løsning basert på kildesortering. Dette er et godt klimatilak. Avfall som gjenvinnes og går inn i produksjon til nye varer er langt gunstigere for miljøet enn å produsere av jomfruelige råvarer. 80 % av avfallet blir i dag resirkulert til nye produkter takket være god forståelse og innsats fra den enkelte.

Det negative er at avfallsmengden har økt med nærmere 80 % de siste 10 år som følge av høyere levestandard og forbruk.

Vi blendes av kjøpekraftens muligheter og tar kanskje ikke inn over oss at vårt eget bruk- og kastmønster er en av våre fiender. Forbruket har sin pris både miljømessig og økonomisk. Jo mer vi kaster jo høyere blir miljøkostnaden, og dessverre også renovasjonsavgiften.

Det positive i det negative er likevel at vi her på Hedmarken, tross økte avfallsmengder, fortsetter å kildesortere. Sammen med gjenbruk av møbler, klær og annet, er og blir dette den beste måten for å ta vare på miljøet. Hvis vi i tillegg gjør en vurdering av om vi kan bruke det vi har en stund til, i stedet for å kjøpe nytt, har vi kommet langt.

Kildesortering og gjenbruk er et av dine bidrag til et bedre miljø!

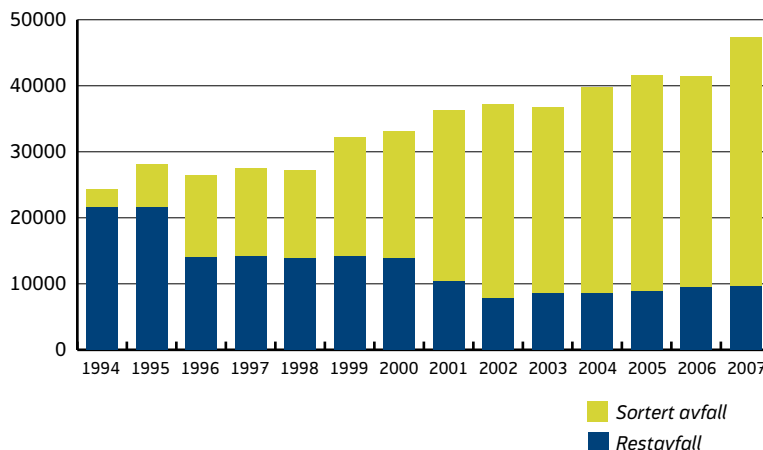
Utviklingen i avfalls- mengder

Ut fra statistisk materiale tilbake til 1994 ser en klare tegn på at samfunnsutvikling og valg av løsninger påvirker avfallsmengdene.

Etter at første generasjon kildesortering ble innført fra 1.1.1996 og gjen-vinningsstasjoner og småsamlere var vel etablert, viser statistikken en klar nedgang i mengde restavfall.

I perioden fram mot 2000 holder restavfallsmengden seg stabil, mens mengde utsortert avfall og dermed også den totale avfallsmengden har en tydelig økning. I 2001 innføres utsortering av plastemballasje og på nytt kan vi lese av tallene at det skjer en markant nedgang i mengden restavfall, mens mengden utsortert avfall og den totale avfallsmengden øker jevnt og trutt fram mot 2007. I 2007 er den totale avfallsmengden oppe i ca. 48.000 tonn pr. år. Fra 1. juli 2009 trer forbud mot deponering av nedbrytbart avfall i kraft. Restavfallet fra husholdningene vil i framtiden gå til energiutnyttelse og statistikken vil se annerledes ut.

Ser en statistikken i et samfunnsperspektiv er tendensen at avfallsmengden øker mer i gode tider enn i dårlige.

Hias-avisa nr. 2-2008

Utgiver:

Hias IKS, Vangsvegen 143, 2317 Hamar. Tlf: 62 54 37 00
e-post: post@hias.no internett: www.hias.no

Ansvarlig redaktør:

Ernst Øygarden

Redaktør:

Lise M. Brodal

Redaksjonen:

Helge Bryhni, Torgeir Saltnes og
Trond Kristiansen

Utgis til husstander i Hamar, Løten og Stange.

Avisa trykkes på papir av returkartong.

Vinnere av forrige konkurranse: **Terje Løberg, Hamar**
Lajla K. Rasmussen, Hamar
Margit Kristiansen, Stange

A photograph of a man, Arvid Wahl, sitting in a forest. He is wearing a green jacket, light-colored pants, and a cap. He is holding a shotgun and looking towards the camera. The background is a dense forest with trees and undergrowth.

– Jeg har alltid vært en entreprenør i ånden og liker å utvikle og få i gang nye ting. Det er min store styrke, sier Arvid Wahl (68). Som renovasjonssjef i Hias og prosjektleder for Heggvin avfallsplass var han en pådriver for kildesortering på Hedmarken.

Kildesorteringens «far» på Hedmarken

Arvid Wahl er en ivrig jeger på storfugljakt i Vangsåsen. – Å gå med skuddklart gevær i skogen gir meg en egen spenning, sier den tidligere renovasjonssjefen i Hias, som også var prosjektleder for Heggvin. (Foto: Jon Iver Grue).

– Da vi åpnet Heggvin i 1988 sto ikke avfallshåndtering særlig høyt i kurs i Norge. Tyskland, Danmark og Sveits var kommet mye lengre med å behandle avfall som en ressurs, sier Arvid Wahl. Vi møter den blide og omgjengelige pensjonisten på storfugljakt i Vangsåsen.

– Å gå med geværet i skogen gir meg en helt egen spenning. Får jeg en fulltreffer på tiur, røy, orrhane eller orrhøne regner jeg det som ren bonus, legger han til.

STO IGJEN MED HEGGVIN

– Ser en 20 år tilbake i tid var situasjonen at de fyllplassene vi hadde var veldig dårlig drevet. Vi måtte få til en ny fylling, og av i utgangspunktet 20 alternativer sto Hias til slutt igjen med Heggvin, fastslår Arvid. Heggvin lå lengst fra tettbebyggelsen, og det var

enklere med én grunneier å forholde seg til som attpåtil var positivt innstilt. Selve fyllplassen båndla et stort areal, og det ble lagt begrensinger på skogsdriften rundt fyllplassen.

– Selv med nye regler for hva som kan deponeres fra 2009, og om restavfall blir sendt til forbrenning, vil det alltid være behov for et deponi i regionen. Når folk sier at vi ikke har bruk for fyllplasser tenker de ikke på hva som kan skje om en lastebil med Nora syltetøy velter. Vi trenger et sted å gjøre av slike og andre ting som ikke har noen brennverdi. Det er det fort gjort å glemme, sier han. Han synes at kommunestyret i Vang med ordfører Ole Brodal i bresjen og Vang almenning gjorde en veldig god jobb for å få etablert Heggvin. Bosatte i Vang som fikk offentlig vann- og kloakk hadde kanskje ikke fått

det så tidlig uten etableringen av avfallsplassen.

– Som prosjektleder og renovasjonssjef i Hias var det min jobb å peke veien framover med god støtte av de tekniske sjefene rundt om i kommunene. Jeg fikk oppgaven som sekretær og leder i det tekniske utvalget for renovasjon som ble opprettet, sier Arvid Wahl.

SPORTY OG MATGLAD

Privat er den pensjonerte renovasjonssjefen en lidenskapelig jeger og friluftsmann med hytte i Vinjeveien på Koppang. Siden han pensjonerte seg for tre år siden, tilbringer han mye av tiden der. På vinteren er han en ivrig skigåer og Birkebeiner, og på sommeren har han drevet mye med orientering. Den umiskjennelige trønderdialekten røper at han har sitt fødested i Orkdal, men det var på

teknisk kontor i gamle Vang kommune han startet yrkeskarrieren for 43 år siden.

– Da jeg ble renovasjonssjef i Hias midt på 80-tallet ble jobben en hovedinteresse, men jeg har også hele tiden hatt en interesse for mat. Vi er seks par i en forening som heter «Berg og Bål», og der har vi også 20-årsjubileum nå i høst. Det skal feires i Toscana. Det hele begynte med at det ble mye fokus på hva vi mannfolka som gikk Birkebeineren holdt på med, og vi bestemte oss derfor for å invitere med oss damene til et godt måltid på høstparten hvert år. Siden har vi vært på flere av de høyeste fjelltoppene i Norge, og vi har også vært på Kilimanjaro. Men nå har vi nådd en alder hvor det å fly på fjelltopper ikke lenger er så aktuelt, avslutter Arvid Wahl.

– Fra 1. juli neste år blir det forbudt å deponere nedbrytbart avfall på Heggvin, fastslår stortingsrepresentant Trygve Magnus Slagsvold Vedum (Sp) fra Stange. (Foto: Lise M. Brodal).

Rødt lys for Heggvin deponi

Heggvin kan feire 20-årsjubileum i år. Samtidig har Stortinget vedtatt et forbud mot å deponere nedbrytbart avfall fra 1. juli 2009.

I dag havner 20 prosent av husholdningsavfallet fra Hedmarken på Heggvin deponi. Fra neste år skal restavfallet gå til forbrenning og energitnyttelse, men deponiet på Heggvin vil bestå som det eneste godkjente deponiet i Hedmark. Det vil fortsatt være behov for et deponi for avfall som ikke er nedbrytbart og ikke kan gjenvinnes.

MONNER MYE OG KOSTER LITE

Stortingsrepresentant Trygve Magnus Slagsvold Vedum (Sp) fra Stange har vært med på å vedta deponiforbudet.

– Med kildesortering og alt annet som har skjedd de siste

15 årene har det vært en revolusjon innen avfallssektoren. Innbyggerne på Hedmarken er flinke til å tenke miljø og synes det er all right å bidra litt selv, men det er ikke lett å få til gode løsninger som gjør at folk kan levere på en enkel måte. Det som er bra er at vi nå får brukt den siste resten som er igjen i avfallet til energi, og som kan erstatte andre energikilder. I stedet for å deponere nedbrytbart avfall som slipper ut metangass og CO₂, kan energien utnyttes til å varme opp bygninger og hus, sier han.

– Hvis vi skal snu trenden med økte utslipp av klimagasser og vinne miljøkampen er

det tusen gode løsninger som må til. Dette er et praktisk og godt grep som monner mye og koster lite, fortsetter stortingsrepresentanten.

KILDESORTERER SÅ GODT HAN KAN

Den framtidige løsningen for restavfallet er forbrenning med energitnyttelse, og målet må være å få brukt energien lokalt. Det fører til verdiskapning og gir mindre utslipp til transport. Når vi går inn i en tid med energitnyttelse av restavfallet, da må det også være et mål at hver enkelt kildesorterer mest mulig, slik at vi får brukt opp igjen det vi kaster, fortsetter Slagsvold

Vedum. Selv prøver han å bidra for miljøet med å kildesortere så godt han kan.

– Jeg har plast i plastavfall og papir i papiravfall, men kan helt sikkert bli flinkere. I forbindelse med at jeg er på Stortinget har jeg en pendlerleilighet i Oslo. Der blir alt kastet i en stor dunk. Det gjør nesten litt vondt at jeg ikke får kildesortert mer, men nå skal det bli kildesortering i Oslo også.

– Avfallsløsninger som nytter

– Det nytter å utvikle gode avfallsløsninger, sier tidligere overingeniør Tor Nordhagen ved fylkesmannens miljøvernnavdeling. Han var saksbehandler for Heggvin og jobbet innen fagområde i 37 år, fram til han gikk av med pensjon i 2004. Fra neste år blir på en måte Heggvin også «pensjonert» som deponi for nedbrytbart avfall.

– Jeg har vært med på hele prosessen, fra ordførerne i de fem kommunene på Hedmarken så behovet for å kvitte seg med de gamle fyllingene, til Heggvin ble bygd i 1988. Parallelt begynte en å utvikle sorteringsløsninger fram til i dag. Med OL i 1994 ble det fokus på kilde-sortering i hele regionen, sier Nordhagen, og etter hvert ble det gode mottaksløsninger også for spesialavfall som i

forurensningssammenheng var spesielt viktig. – Det hadde neppe skjedd med mindre myndighetene hadde stilt krav i bakkant, og Lov om vern mot forurensing og avfall som kom i 1983, var et nødvendig virkemiddel. Det ligger fortsatt mye av Gro Harlem Brundtlands ånd i dette, i og med hennes miljøengasjement i Mjøsaksjonen. Et like viktig bidrag var bevilgningen på hele 28 millioner kroner fra 1990 til 1994 som Hedmark og Oppland fikk, for å prøve ut og finne gode kildesorteringsløsninger av avfall, sier Tor Nordhagen.

– Nå har vi gode mottaksløsninger for farlig avfall, sier pensjonert overingeniør Tor Nordhagen ved fylkesmannens miljøvernnavdeling i Hedmark.
(Foto: Lise M. Brodal)

Scandic - et miljøhotell i særklasse

Alle hotellrommene på Scandic i Hamar har sparedusj, fastslår teknisk sjef Per Edvardsen og hotelldirektør Håvard Elnan. (Foto: Jon Iver Grue).

Det startet i det små i 1994. Siden har Scandic Hotel i Hamar innført en rekke miljøbesparende tiltak.

- Da vi bestemte oss for å satse miljømessig i 1994, ble enkeltpakninger med såpe byttet ut med såpeklemmere på alle hotellrommene. Miljøprofilen har siden gjennomsyret alt vi gjør innenfor energisparing, søppelsortering og på bygg- og byggeleverandørsiden, sier hotelldirektør Håvard Elnan.

FØRST I NORGE

Scandic-kjeden fikk sitt første svanemerkede hotell i Norge i 1999, mens hotellet i Hamar ble svanemerket i 2006. Svanen

er et av verdens strengeste og mest prestisjetunge miljømerker. Det påvirker alt som har med hoteldriften å gjøre.

- Vi har installert energibesparende sentralvarme som drifter hele huset og har sparedusj på alle hotellrom. Der finnes det også papirkurver med tre avdelinger, slik at gjestene enkelt kan drive kildesortering selv, sier teknisk sjef Per Edvardsen. I tillegg har Scandic Hamar et mål om at det skal være minst mulig emballasje på enkeltprodukter og matvarer som blir kjøpt inn. Da hotellet ble bygd ut med 110 nye rom i 2006, ble alt av syntetiske materialer og tekstiler, som plast og metall byttet ut med tre fra Norden, ull og bomull. Resultatet er at 97 prosent av miljørommene kan gjenvinnes. I fjor var de blant seks hoteller som ble plukket ut til den prestisjefylte

prisen «President Award». - Med å vinne alt sammen ble vi det beste av totalt 140 hoteller i hele Norden, sier hotelldirektør Elnan.

TAR MILJØET PÅ ALVOR

Scandic Hotel i Hamar har siden 1999 jobbet kontinuerlig mot nye mål som er for standarden for Svanemerkingen.

- Vi tar miljøet på alvor. Det har ført til en omfattende og levende prosess som gjør at medarbeiderne daglig tenker miljø og involverer dette i våre rutiner for innkjøp og økonomi. Alle ansatte som blir rekruttert til Scandic-kjeden må gå gjennom et 3-trinns interaktivt kurs for hvordan det tenkes miljø og sikkerhet, poengter Elnan. Miljøtiltakene blir ikke bare revidert gjennom Svanen. Hotellet har sine egne mål og blir hver måned målt på hva som er brukt av vann og kilowatt timer fra sentralt hold. Scandic har dessuten, som den første kjeden i hotellbransjen, kuttet ut alt flaskevann og vil fra oktober servere kun egen-tappet og rensset vann med og uten kullsyre.

Hotelldirektør Håvard Elnan (til venstre) og teknisk sjef Per Edvardsen med søppelbøtta som har tre avdelinger, slik at det blir enklere for gjestene å kildesortere avfallet selv. (Foto: Jon Iver Grue).

RESTAVFALL – det som ikke kan gjenvinnes

Har du gjort en god jobb med kildesorteringen skal det i prinsippet nesten ikke bli restavfall igjen fra en husholdning. Med visse unntak vel å merke.

– Restavfall er ofte en kombinasjon av flere typer fraksjoner som det ikke går an å sortere, for eksempel plast i kombinasjon med stål eller kombinasjonen treverk stål, sier Ivar Håkonsen ved gjenvinningsstasjonen på Stavsberg.

– Noen eksempler på de meste vanlige feilsorteringene er kopper og kar i porselen, keramikk og krystall, drikkeglass, glassruter og speilglass. Alt dette er faktisk restavfall. Havner dette i glass- og metallemballasjen blir det vanskeligere å gjenvinne denne fraksjonen pga. urenheter. En god huskeregel er derfor at det er emballasje fra husholdningsproduktene som skal kildesorteres i tillegg til våtorganisk avfall.

– Skumplast og gummi er det mange som tror er plast, men det er restavfall.

– En del husholdninger som ikke får plass til alt i restavfallsdunken kommer hit. Da er alt ofte kastet i en sekk og slik som elektriske artikler som

absolutt skulle vært sortert ut pga. innhold av farlige stoffer, er en del av dette. Slike feil er det vanskelige for oss å oppdage. Elektriske og elektroniske produkter som enten går på strøm eller batterier skal ut av restavfallet. Det er EE-avfall.

– Blanding av treverk og laminat, samt impregnerte materialer, som terrassegolv kan også by på utfordringer. Som oftest ser vi hva folk kommer med og sørger for at laminatet blir kastet i containeren for restavfall, mens materialer som er impregnert eller inneholder kreosot blir sortert ut som farlig avfall. Ellers skal makulert papir, julepapir og juletråd gå i containeren for restavfall, og ikke i den vanlige papircontaineren, kan Ivar fortelle. Har du plass i dunken for restavfall hjemme kan du gjøre det samme der.

– Gjenvinningstasjonen på Stavsberg er beregnet på private husholdninger, og det er derfor firmabiler med store lass med for eksempel datautstyr blir sendt videre til Heggvin, avslutter Ivar Håkonsen.

Ivar Håkonsen (til høyre) og Vidar Evensen har travle dager på gjenvinningsstasjonen på Stavsberg. (Foto: Jon Iver Grue)

DETTE ER RESTAVFALL:

- Drikkeglass
- Krystall
- Keramikk og porselen
- Vindus- og speilglass
- Pleksiglass
- Utslitte klær og sko
- Dyner og puter
- Golvtepper
- Skumgummi, gummi
- Hagemøbler
- Skinn og lærprodukter
- Tilgriset papir og plast.

Restavfall må du betale for å levere, derfor lønner det seg å sortere.

EKSEMPLER PÅ NOE SOM IKKE ER RESTAVFALL:

- Kaviar og majones-tuber, kastet i glass- og metallemballasje
- Stueplanter, blomsteravfall, kan kastes i våtorganisk avfall
- Sikringer er EE-avfall
- Lyspærer og lysrør er EE-avfall
- Tomme oljekanner i plast, kan kastes sammen med plastemballasje.

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____ Poststed: _____

Telefon: _____

(der vi kan nå deg på dagtid)

Svarfrist: 27.11.2008

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribueres av Posten Norge

Hias IKS
Svarsending 5325
0094 Oslo

Hvilke tanker gjør du deg om de økte avfallsmengdene?

– Den totale avfallsmengden på Hedmarken har økt med 43 prosent siden 2000. Vi har spurt tre på gata hva de tenker om det.

**OLA HERSTAD
STANGE**

– Det virker som det har blitt en trend å kjøpe nytt og kaste brukt. Som avisbud kjører jeg mye bil og er på Heggvin flere ganger i uka. Der ser jeg alt som blir kastet og at folk forsøpler stadig mer. Etter hvert kommer det til bli plassmangel og forurensningsproblemer på grunn av alt vi kaster.

**MAY HANSTAD
LØTEN**

– Det høres forferdelig mye ut. At vi kaster så mye går ut over miljøet, noe vi blir minnet stadig på i disse tider. Vi er nok ikke flinke til å spise opp all maten, samtidig som alt vi kjøper i dag har emballasje. Det er i hvert fall bra at vi er flinke til å kilde-sortere.

**ERIK FOLSTAD
HAMAR**

– Det er skremmende. Jeg synes det brukes alt for mye emballasje, noe som gjør at søpla bare hopper seg opp. Vi må finne på effektive metoder for å bli kvitt avfallet uten at det kreves energi. Problemet med at det går til forbrenning er at det må brukes energi da også.

Fotos: Jon Iver Grue

www.idetrykk.no

Gratis renovasjon i 2009?

Nå har du muligheten til å skaffe deg GRATIS renovasjonsordning i 2009.

Hias IKS inviterer alle sine lesere til å være med på konkurransen. Svar på de 3 spørsmålene, fyll ut kupongen på motsatt side med navn og adresse, og legg svarsendingen i nærmeste postkasse i dag. Vi har betalt porto for deg.

Vi trekker tre vinnere i hver utgave av avisa.

Lykke til!

Svarfrist: 27.11.2008

Spørsmål 1: **Hvor gammel er Heggvin avfallsplass?**

- 10 år
- 15 år
- 20 år

Spørsmål 2: **Hvor stor var den totale avfallsmengden per år i 2007?**

- 48 000 tonn
- 38 000 tonn
- 42 000 tonn

Spørsmål 3: **Hvilke av disse 3 alternativene er restavfall?**

- Impregnert treverk
- Malt eller beiset treverk
- Laminert treverk